

УДК 631.162

ІЛЬЧЕНКО Людмила Борисівна

ФОРМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ

Охарактеризовано сучасні форми бухгалтерського обліку, що застосовуються на підприємствах споживчої кооперації. Обґрунтовано необхідність застосування автоматизації обліку підприємств споживчої кооперації.

Ключові слова і фрази: форма обліку, книжково-журнальна форма, реєстри, споживча кооперація.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Вибір форми, часу, раціональних прийомів і методів контролю визначаються формою обліку. На багатьох підприємствах споживчої кооперації застосовується відома ще за радянських часів ручна книжково-журнальна форма обліку. В таких підприємством вона є єдиним джерелом інформації про фінансово-економічний стан підприємства. Такий стан справ призводить до того, що управлінські рішення приймаються в умовах недостатньої інформованості керівників. Управлінські рішення не завжди є достатньо обґрунтованими. Однією з проблем сьогодення, яка постала перед бухгалтерами підприємств споживчої кооперації є неправильний вибір форми ведення бухгалтерського обліку. Працівники бухгалтерії або звикли до цієї форми обліку, хоча вона не є найефективнішою у застосуванні, або просто не мають бажання змінювати спосіб своєї роботи, або не мають на це відповідної кваліфікації.

Застосування на підприємствах споживчої кооперації книжково-журнальної форми обліку ускладнює надання керівникам необхідної інформації, зменшує оперативність обліку та ефективність контролю. Дана форма обліку нееконімічна, тобто витрати на ведення обліку є неоптимальні за розміром, багаторазові записи призводять до численних помилок. Облік має вестись не тільки із застосуванням комп'ютерних технологій, а й враховуючи особливості підприємств споживчої кооперації.

Аналіз досліджень і публікацій. Під формою бухгалтерського обліку розуміють «систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них» [1]. Форма бухгалтерського обліку відображає відповідну технологію облікового процесу. Історичний розвиток бухгалтерського обліку є ілюстрацією пошуку його найбільш ефективних форм. Питанням організації обліку приділяли увагу такі вчені-економісти як Ф. Ф. Бутинець, Ю. А. Верига, А.М. Волошин, В. О. Озеран, В. В. Сопко, В. Г. Швець. Проте, немає однозначної думки про те, яка ж форма обліку найбільше відповідає потребам сучасного підприємства споживчої кооперації, що функціонує в сучасних умовах ринкової економіки та забезпечує ефективне управління його фінансовою діяльністю.

Метою дослідження є розгляд форм обліку, вибір найефективнішої в сучасних умовах господарювання та пристосування цієї форми у бухгалтеріях підприємств споживчої кооперації.

Виклад основного матеріалу дослідження із обґрунтуванням одержаних результатів. Перехід до ринкової економіки, демократизація суспільства потребують і відповідних суттєвих змін в обліку, його наближення до реального економічного середовища, до вимог міжнародних стандартів. Уже

зараз в нормативних документах, які регулюють облік відповідних об'єктів, передбачено варіантність, альтернативність вирішення певних облікових процесів. Кожне підприємство, виходячи з конкретних умов своєї роботи, має вибирати найбільш прийнятний для себе варіант, який забезпечує надійний контроль за ефективним використанням своїх фінансових та матеріальних ресурсів. Особливо це стосується форм ведення обліку підприємств та організацій споживчої кооперації.

Споживча кооперація характеризується складною структурою, великою кількістю філій та відокремлених підрозділів, видів діяльності. Для таких підприємств питання оптимізації управління завжди залишатиметься нагальним, оскільки вища ланка керівництва не займається безпосередньо контролем повсякденної діяльності, тому не завжди отримує достовірну інформацію, що формується на більш низькому рівні.

За час існування бухгалтерського обліку застосовувались різні форми. На самому ранньому ступені розвитку облік вівся самим власником господарства для організації спостереження і контролю за збереженням його майна та розміром одержуваного доходу. Відомо, що самою ранньою була стара італійська форма, описана італійським вченим-математиком Лукою Пачолі в його роботі "Трактат про рахунки і записи", виданий в 1494 р. у Венеції.

В ній він писав, що для зручності і легкості потрібні три книги: Меморіал (Пам'ятна книга). Журнал і Головна книга. Операції записувались із слів власника або з його Пам'ятної книги (вона замінювала собою документи) в хронологічний реєстр-Журнал (де зазначались кореспондуючі рахунки), а потім в систематичний реєстр - Головну книгу.

Рахунки в Головній книзі велись як індивідуальні, їх відкривали на кожному об'єкті обліку (наприклад, рахунок Коштів, рахунок Зерна, рахунок купця Мозиря тощо). За даними Головної книги складався баланс.

Таким чином, наприкінці XIV століття вперше була описана книжкова форма обліку. Вона задовольняла потреби купців і дрібних ремісників. Проте із зростанням обсягу діяльності, збільшенням кількості господарських операцій виникла потреба в узагальнених (синтетичних) показниках. Тоді Головна книга перетворилася в реєстр синтетичного обліку, паралельно якому став вестись аналітичний облік в окремих допоміжних книгах. Так наприкінці XIV століття появилася нова італійська форма бухгалтерського обліку.

З 1 січня 1952 року підприємства споживчої кооперації застосовують книжково-журнальну форму обліку.

Систематизація первинних документів здійснюється у журналах. За підсумками журналів складають меморіальні ордери, яким призначають постійні номери. Так за журналом форми К-1 за рахунок 30 «Каса», складають меморіальний ордер №1 за дебетом рахунка 30 і в кредит різних та №2 – за дебетом різних і в кредит рахунка 30; за журналом К-1 за рахунком 311 «Поточні рахунки в національній валюті» складають два меморіальні ордери: №3 – за дебетом рахунка 311 і в кредит різних та №4 – за кредитом рахунка 311 і в дебет різних тощо. Наступна нумерація закріплюється за журналами, в яких ведуть облік операцій головної галузі діяльності підприємства. За масовими документами складаються зведені меморіальні ордери, в які протягом місяця фіксують однорідні зведені або первинні документи. Меморіальні ордери, які складені за журналами, зведеними документами підлягають реєстрації у реєстраційному журналі форми К-40 і головній книзі форми К-41.

Книжково-журнальна форма бухгалтерського обліку передбачає застосування книг, записи в які здійснюють із первинних перевірених і затверджених документів, які прикладені до меморіальних ордерів. Так наприклад, за рахунком 66 « Розрахунки за виплатами працівникам» книжково-журнальна форма бухгалтерського обліку передбачає ведення книги форми К-16; за рахунком 37 « Розрахунки з різними дебіторами» - книги форми К-17 тощо. За книгами меморіальні ордери не складають, а складають оборотні відомості.

Проведені дослідження показали, що основною тенденцією розвитку та вдосконалення облікових систем є використання засобів обчислювальної техніки. Разом з тим кількісне зростання підприємств та організацій, що впровадили системи автоматизованого обліку, ще не свідчить про те, що зростає їх якісний рівень.

Система споживчої кооперації завжди була передовою в царині застосування засобів обчислювальної техніки. Достатньо згадати проекти на табуляційній техніці 60, 70 роки минулого століття, проекти на базі ЕОМ -80-90 роки минулого століття. У нашій системі розроблялись і впроваджувались свої, кооперативні проекти.

Оскільки в теперішній час спеціальні автоматизовані облікові системи, орієнтовані на специфіку господарської діяльності заготівельних організацій та підприємств, фактично відсутні, то проблемою є вибір серед наявних систем такої, що враховує ці особливості якомога повніше.

У ході дослідження виявлено, що організації та підприємства заготівельні, які використовують автоматизовані облікові системи, не мають належного програмного забезпечення, конкретної методики ведення автоматизованого обліку, які були б пристосовані до особливостей галузі, ведення обліку відповідно з вимогами міжнародних стандартів і національних положень бухгалтерського обліку. Слід зазначити, що діючі форми первинної документації, які є найбільш поширеними носіями економічної інформації, не зовсім відповідають вимогам ведення обліку в умовах функціонування автоматизованих систем. Вони в першу чергу потребують уніфікації, пристосування до електронної обробки даних.

Незважаючи на те, що споживча кооперація являє собою багатогалузеву структуру, комп'ютеризація інформаційних процесів проводиться головним чином лише в торгівлі (як оптовій, так і роздрібній). Основною ланкою автоматизації інформаційних процесів є обліково-розрахункові операції (бухгалтерський облік, зарплата, звітність та інші) в організаціях і підприємствах різних галузей споживчої кооперації. Недостатньо використовуються комп'ютерні технології для створення інтегрованих баз даних, формування аналітичної інформації для проведення ефективного фінансово-господарського менеджменту.

Реальними кроками до реалізації стратегії створення єдиного інформаційно-комп'ютерного середовища є розроблення підприємством «Укоопінком» типових комп'ютерних проектів:

- **УКС-Звіт та аналіз** (Автоматизована система обробки звітів та складання аналізів діяльності суб'єктів господарювання).
- **УКС-Бухгалтерія** (Автоматизована система бухгалтерського обліку).
- **УКС-Зарплата** (Автоматизована система розрахунку заробітної плати).
- **УКС-Маркет** (Автоматизована система управління торговельно-роздрібним підприємством).
- **УКС-Реєстр об'єктів майна** (Автоматизована система ведення електронного реєстру об'єктів нерухомого майна споживчої кооперації України).
- **УКС-Кадри** (Автоматизована система обліку кадрів).
- **УКС-Кооперативні виплати** (Автоматизована система обліку придбання товарів членами, асоційованими членами споживчого товариства та розрахунок кооперативних виплат).
- **УКС-Пайовий капітал** (Автоматизована система обліку пайового капіталу споживчого товариства).
- **УКС-Реєстр пайовиків** (Автоматизована система ведення електронного реєстру членів споживчих товариств).

Підприємство Укоопспілки «Укоопінком» приступило в 2011р. до створення комп'ютерного проекту управління інформаційними процесами в підприємствах хлібопечення. Функціональними рішеннями проекту передбачається автоматизація обліково-розрахункових процесів на: складі сировини, виробництві, експедиції.

За основу для розробки вибрано існуючий проект «УКС-Бухгалтерія». Таким чином, новий проект, а він буде мати назву «УКС-Хліб», буде включати і повний комплекс автоматизації бухгалтерського обліку підприємства.

Проект, розроблений Інститутом інформатики и комп'ютеризації споживчої кооперації України («УКООПІНКОМ»), ні в чому не поступається проектам конфігурованих на базі ІС технологій, а стосовно умов споживчої кооперації, навіть перевищує його:

- простота експлуатації;
- наявність товарно-грошових звітів;
- відомість товарообігу;
- звірка внутрішніх переміщень ТМЦ, грошових коштів;
- автоматичне закриття рахунків;
- контроль собівартості і реалізації товарів;
- стикування оборотів після формування балансу;
- вибір необхідних проводок зі звітів;
- розрахунок собівартості реалізованих товарів;
- отримання звітних форм, у т. ч. для споживчої кооперації.

Але, головною його перевагою є те, що проект націлений на побудову єдиного інформаційного простору в системі.

Сучасна обчислювальна техніка, програмне забезпечення дають можливість удосконалення форм обліку зберігаючи традиції та застосовуючи нові технології обробки облікової інформації. Застосування комп'ютерної техніки призводить до зміни способів обробки первинних облікових даних, дозволяє оперативно надавати інформацію користувачам для використання.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Отже, форми бухгалтерського обліку постійно удосконалюються. Це зумовлено загальним розвитком народного господарства, ускладненням економічних відносин, зростанням обсягу інформації, що підлягає обліку, удосконаленням практики самого обліку, а також впровадженням високопродуктивної обчислювальної техніки для механізації й автоматизації обчислювальних робіт. Підприємства споживчої кооперації повинні знаходити засоби для впровадження прогресивних форм обліку. Прогресивною вважається така форма обліку, яка на основі впровадження обчислювальної техніки забезпечує своєчасне одержання якісної інформації, необхідної для управління, а також системи показників звітності - при мінімальних затратах праці і засобів на ведення обліку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Про бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні. Закон України від 16.07.99р. №996-ХІV
2. Інструкція про застосування книжково-журнальної форми бухгалтерського обліку в організаціях і підприємствах споживчої кооперації – К.: ДІА, 2002. – 214 с.
3. Програми інформатизації споживчої кооперації на 2011-2015 рр. Затвержено Постановою третіх зборів Ради Укоопспілки двадцятого скликання. м. Київ 10 листопада 2010 р.